

сприяють розвитку самостійної роботи з фаховими текстами будь-якої складності. При достатній сформованості навичок роботи за алгоритмічними приписами, студенти можуть самі розробляти власні алгоритмічні моделі роботи з текстом професійного спрямування. Викладачі-мовники широко використовують прийом алгоритмізації при роботі з науково-навчальними текстами з метою оптимізування навчального процесу. Наприклад, на початковому етапі вивчення мови іноземними студентами викладачі пропонують правила (алгоритмічні «кроки») складання планів різних типів. Після здійснення тренінгових вправ і засвоєння основних правил студенти самі достатньо грамотно і швидко виконують опановані операції. Таким чином, алгоритмічні кроки, які на початковому етапі виступають як чіткий розгорнутий план роботи над текстом, надалі можуть і повинні стати згорнутою програмою раціонального опрацювання фахового тексту.

Отже, алгоритмічна організація матеріалу є одним із складових елементів технології розвиваючого навчання, який допомагає реалізувати індивідуальний підхід до студента-іноземця, стимулюючи його інтелектуальну активність та розвиваючи мовне мислення.

*Чужиков В. І., д-р екон. наук, професор,
Федірко О. А., канд. екон. наук, доцент,
Ткаленко С. І., канд. екон. наук, доцент,
Никонюк К. О., асистент,
Нужненко К. А., асистент*

НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ¹ ВИКЛАДАННЯ «ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

*«Невіглас зневажає науку, неосвічені люди захоплюються нею,
натомість мудреці — користуються нею»
(Френсіс Бекон)*

Глобальний трансфер освітніх послуг та освітніх продуктів, що діє у світовій економіці в умовах сьогодення фактично неможна обмежити національними кордонами. Йому притаманна висока дина-

¹ Члени кафедри європейської інтеграції відмовилися від практики написання одноосібних тез, а вирішили створити спільну концепцію, що відображає консолідовану позицію та попередній досвід авторів

мічність та значна цінність, яка, на нашу думку, може визначатися як попитом та пропозицією на конкретні педагогічні інновації, так і загостренням конкуренції між провідними університетами, в межах яких вони народжуються. З огляду на це, очевидно є необхідність у переході до нової моделі викладання, адже неважно спрогнозувати що її майбутню вартість складатиме науковість у викладанні та застосування інноваційних систем, які разом узяті й будуть утворювати додаткове нарощування педагогічного продукту, котрий, швидше за все, являтиме оцінену експертами та споживачами різницю у набутому рівні знань, умінь та навичок, що утворюється внаслідок переважання інноваційного викладання над тим, що сформувалося впродовж останніх ста років.

Сучасні підходи до моделювання майбутньої системи викладання в університетах не повинні базуватися лише на системному підході, який у західних освітніх системах часто-густо витісняється сферним та ієрархічним, що разом узяті й утворюють нову поліструктурну модель сучасної дидактики, основними ознаками якої є наступні:

- високий рівень відкритості викладання, який дозволяє отримувати оцінки за даний предмет в різних університетах, обираючи таким чином для себе найкращий;
- модульно-кредитний принцип побудови викладання у провідних ВНЗ;
- високий ступінь термінологічної дифузності при визначенні змісту освіти, насамперед щодо економічних дисциплін. Під цим слід розуміти поліструктурну організацію навчання, у т.ч. уникнення численних повторів при викладанні предметів (приміром, аналіз платіжного балансу України проводиться у цілому ряді економічних дисциплін. Виникає питання: а чи потрібні ці повтори?);
- ієрархічність здобутих компетенцій, під якою слід розуміти еволюційний характер отримуваних знань тими, хто навчається (йдеться про так званий тезаурус, тобто засвоєний рівень знань, умінь та навичок, який знаходить своє запровадження у практичній діяльності;
- нагромадження отримуваних знань, що визначається наявністю у науково-педагогічному колективі традицій щодо консолідації спільних вартісних цілей викладання, а відтак і виокремлення головного й другорядного матеріалів.

Звичайно, що за таких умов на перший план висувається проблема науковості у викладанні, яку в західній дидактиці визначають як найважливішу рису, а водночас і принцип викладання. Заявлений принцип, не зважаючи на доволі тривалу історію своєї імплемента-

ції в систему психологічних наук, тим не менше продовжує залишатися дедуктивним. Приміром, відомий американський педагог Джон Д'юї описуючи його переваги зазначає: «Навіть поверхневий огляд удосконалених методів, що вже виявили свою ефективність..., покаже, як вони [викладачі] так чи інакше свідомо визначили суть «інтелектуального» навчання: воно не протистоїть практичній діяльності, а виводить її на інтелектуалізований рівень»¹.

Сучасний український педагог І. П. Підласий, відстоюючи принцип науковості як основний, спираючись на практику прогресивних дидактичних систем, констатує: «Слід всіляко заохочувати дослідницьку роботу школярів і студентів. Майстри педагогічної праці завжди знаходять можливість ознайомитись з технікою експериментальної і дослідницької роботи, алгоритмами розв'язання винахідницьких задач, обробленням першоджерел і довідкових матеріалів, архівних документів»².

Завершений частиною з авторів цієї статті проект з Лондонським університетом Метрополітен (2008—2009 рік) переконливо довів, що при організації навчання зі студентами 5-го курсу саме цей принцип має бути домінуючим. У ході реалізації цього проекту провідні британські та ірландські науковці в галузі освітніх технологій навчання та психології освіти переконливо продемонстрували переваги застосування тих кейс-стаді, які були розроблені на базі наукових статей провідних європейських та американських економістів. Яскравим прикладом цього може слугувати стаття Майкла Портера «Економічні особливості Латвії», при опрацюванні якої в українській експертній групі було досягнуто ряд додаткових ефектів викладання, зокрема:

- високої професіоналізації, адже як студенти, так і професори досить добре розуміли одне одного в плані аналізу ситуацій, що описав Майкл Портер;

- студенти отримали можливість проведення альтернативних розрахунків за допомогою відомих їм методів прогнозування. Більша частина аудиторії переконалась у високій валідності розрахунків Портера, друга ж — рішуче наполягала на перевагах свого аналізу;

- було надано можливість розкрити себе й тим, хто пов'язує свою подальшу освіту з навчанням в аспірантурі.

На наше глибоке переконання, наукові дослідження є невід'ємною складовою навчального процесу, оскільки становлять основу розвитку теоретичної бази, а також категоріального апа-

¹ Д'юї Дж. Демократія і освіта. — Львів: Літопис, 2003. — С. 217—218.

² Підласий І.П. Педагогика. — М.: Высшее образование, 2010. — С. 315

рату будь-якої навчальної дисципліни. Предмет «Європейська інтеграція», який викладається в КНЕУ упродовж шести років, ставить особливі вимоги до науково-дослідної роботи економістів, науковців, викладачів, аспірантів та студентів, що обумовлено динамічністю розвитку як предмету дослідження так і навчання — європейських інтеграційних процесів. Загалом, ідентифікація характеру економічної інтеграції в Європі потребує перманентних наукових досліджень, адже як свідчить історія розвитку ЄС, між теоретичними концепціями європейської інтеграції та їх практичним втіленням проходило 15—20 років. Ось чому з позицій сьогодення найактуальнішими є чотири теорії європейської інтеграції, які відображають потенційну кінцеву мету об'єднувальних процесів на континенті, зокрема: федералізму, неофункціоналізму, міждержавного ліберального регулювання та багаторівневого регулювання (або європейського регіоналізму). Крім того, існує ряд концепцій гнучкої інтеграції в ЄС, які розкривають характер та особливості самого інтеграційного процесу, зокрема: різношвидкісної інтеграції, вибіркової інтеграції, концентричних кіл, піонерних груп, посиленої співпраці.

Провідною інституцією, на яку офіційно покладена функція розвитку теоретичної бази інтеграційних досліджень в ЄС, є Спільний дослідницький центр (Joint Research Centre, або JRC). Ця організація отримує пряме фінансування з спільного бюджету ЄС, і основною метою її діяльності є забезпечення теоретичного підґрунтя для інтеграційної політики інституцій ЄС (насамперед, Європейської Комісії та Ради Міністрів ЄС). Подібну логіку було покладено й при формуванні цілей наукових досліджень на кафедрі європейської інтеграції протягом найближчих п'яти років, які визначено у такий спосіб:

- інтеграційні моделі сучасності;
- розвиток і реалізація секторальних та горизонтальних політик Європейського Союзу;
- інтеграційна політика України в системі геоekonomічних координат.

Кожен член професорсько-викладацького колективу кафедри спеціалізується на певному колі наукових досліджень, що дозволяє ефективно диверсифікувати науково-дослідну та навчально-методичну роботу. Поглиблене вивчення механізмів та інструментів реалізації секторальних та горизонтальних політик ЄС забезпечується також орієнтацією наукових досліджень аспірантів кафедри.

У робочій навчальній програмі передбачено ряд видів навчальної діяльності, які зорієнтовані на активізацію наукової роботи

студентів. Поряд із традиційними індивідуальними письмовими завданнями — рефератами, аналітичними оглядами, критичними оглядами літератури, — програмою передбачені також і більш інноваційні, творчі завдання, зокрема: підготовка презентацій у малих групах щодо секторальних та горизонтальних політик ЄС, робота з кейсами, науковими статтями викладачів кафедри, підготовка власних наукових наробок і доповідей на конференціях, проблемні питання, ділові рольові ігри, пошуково-аналітичні завдання, кейс-метод тощо.

Поряд із широким колом питань, пов'язаних із оцінкою перспектив розширення ЄС, поглибленням і модифікацією інтеграційних процесів у межах цього угруповання, зміною конкурентних диспозицій країн-членів ЄС на світовому ринку, не менш важливими і актуальними є проблеми оцінки статичних і динамічних ефектів євроінтеграційної політики ЄС для країн-сусідів, зокрема й для України. Той факт, що на дане інтеграційне угруповання припадає близько 40 % світового експорту товарів та більше 55 % світового експорту послуг обумовлює необхідність активізації наукових досліджень, до яких мають бути залучені студенти старших курсів.

Інновації є рушійною силою реформ і змін в освітній сфері, що забезпечують конкурентоспроможність випускників вищих навчальних закладів. Вхід України до європейського освітнього простору передбачає поєднання теоретичних і практичних складових у процесі викладення насамперед фахових магістерських дисциплін. Про необхідність вдосконалення нинішньої системи освіти йдеться й у документі Європейського Союзу «Європа 2020». Саме поєднання науки, освіти і практики підвищить фаховий рівень майбутніх спеціалістів, не виключенням при цьому є сфера міжнародних економічних відносин.

Фахові магістерські дисципліни вимагають нових підходів у процесі їх викладення. Останні потребують високого рівня професіоналізму з боку викладачів, активного засвоєння теоретичних положень на практиці, а не формуванню уяви про них, і перш за все через реальні приклади країн, компаній, державних установ та національних органів на сучасному етапі їх існування, що дає можливість майбутнім фахівцям вірно орієнтуватися у подіях, адекватно сприймати глобалізаційні процеси та цивілізаційні виклики.

Слід зазначити, що сучасні технології в освіті дуже швидко розвиваються і змінюються. Найбільш розповсюдженими стали кейси (метод конкретних ситуацій), ситуаційні вправи, рольові бізнес-ігри, комп'ютерні бізнес-симуляції щодо організації діяльності і виживання будь-яких суб'єктів бізнесу у надзвичайних

умовах з врахуванням сучасних тенденцій в оточуючому середовищі. Саме застосування таких технологій підвищить рівень освіченості магістранта, надасть йому можливість вміло застосовувати набуті теоретичні знання на практиці, стане його першим кроком у процесі прийняття доленосних управлінських рішень.

У країнах-лідерах, де наука тісно пов'язана з практикою студенти протягом навчання використовують і вивчають понад сотні кейсів, навчаються приймати управлінські рішення, аналізувати проблеми сучасних підприємств, сучасних ситуацій, запропонувати своє власне бачення щодо їх вирішення із застосуванням сучасних теоретичних підходів науки, самостійно і активно діяти в бізнес-середовищі. Сформовані таким чином навички допоможуть майбутнім фахівцям стати більш конкурентоспроможними не лише в своїй країні, а й на міжнародному ринку праці.

У сучасній системі економічної освіти бракує реальних проєктів, навчальних бізнес-моделей, де студентам прищеплювали б вміння висловлювати і обґрунтовувати свою позицію, формували навички в управлінському процесі, роботи в команді, що в кінцевому результаті максимально сприяло б підвищенню конкурентоспроможності фахівців, зокрема тих, що стають фахівцями з європейської інтеграції.

Доволі важливим у цьому плані є мікро викладання ряду дисциплін євроінтеграційного циклу, яке здебільшого припадає на асистентів кафедри під час проведення ними практичних занять, які дозволяють у стислій, проте у доволі конкретній формі використовувати мікрокомпоненти науково-дослідницької роботи. Досить ілюстративним при цьому може слугувати курс «Міжнародні стратегії економічного розвитку», який багато у чому є інтегративним та таким, що узагальнює набуті упродовж чотирьох років знання. Певний досвід його викладання наочно довів, що найбільшою перешкодою у реалізації цілого ряду інновацій у економічному ВНЗ, на нашу думку, є відсутність практичного спрямування у викладанні, адже задачі та практичні вправи, які нерідко розв'язуються в курсах «Статистика» та «Економетрика» зазвичай мають замкнений характер, у межах якого логіка викладання предмету, його структура та набуті таким чином знання, вміння та навички не використовуються при опануванні подальших курсів, утім названий вище предмет якраз і дає можливість системно застосувати засвоєне раніше. Зокрема при визначенні динаміки зростання окремих країн Європейського Союзу можна використати на додаток до відомих (ВВП, ВНП, НД) також індикатори щодо так званої європейської бідності. Якщо провести відповідне країнове ранжування, то можна встановити взаємоза-

лежність між економічним прогресом та соціальним регресом за допомогою методу кореляції рангів Спірмена. Перевагою такого підходу є також й те, що студенти, які упродовж одного семестру провели кілька аналітичних розрахунків і зробили певні висновки щодо системної конвергенції чи навпаки системної дивергенції в Європі, можуть доволі ефективно використати набуті компетенції і при написанні дипломної роботи. А відтак, ефект навчання, що базується на застосуванні науково-дослідницького компонента, буде мати всі ознаки синергічності.

У сучасному світі економічна освіта з кожним роком відіграє все зростаючу роль, адже передбачає не лише набуття високої компетентності фахівців, що випускаються, а й можливість формування їх знань, умінь і навичок доступними, простими та водночас високотехнологічними методами викладання. В умовах одночасного посилення складності проблем і тенденцій підвищення індивідуалізації класична модель викладання і навчання носитиме явно рудиментарний характер. Ось чому проблемі трансформації процесу викладання і навчання приділяється сьогодні все більшої уваги в усіх європейських країнах. Не виключенням при цьому є й Україна.

Більшість сучасних науковців глибоко переконані, що фронтальне заняття зараз поступається місцем сучасним дидактичним прийомам проблемно-орієнтованого і орієнтованого на студента викладання і навчання. Натомість комбінація класичних лекцій, інтегрованих навчальних занять (поєднання лекції та практичного заняття), практично орієнтованих конкретних ситуацій, планових і рольових ігор, роботи в групах, презентацій роблять навчання особливо цікавим і дозволяють формувати і розвивати у студентів важливі для їх майбутнього професійного життя навички і компетенції. Глибоко переконані застосування таких сучасних освітніх технологій при викладанні дисциплін з європейської інтеграції є доволі важливим.

В основу сучасної моделі викладання дисциплін з європейської інтеграції було покладено ієрархічно-мотиваційний підхід, суть якого полягала насамперед у чіткій структуризації етапів підготовки до практичних занять:

- чіткого планування, структуризації навчального процесу, підготовки до заняття викладача, з урахуванням міжпредметних зв'язків та принципу науковості, підготовку студентів до заняття;
- проведення заняття, основою якого є потенційна можливість кожного студента взяти участь у ньому. Викладач заохочує та стимулює їх до активної роботи через використання наукового матеріалу;

- самостійна робота студентів з оригінальними науковими розробками, статтями, монографіями, що знаходиться в тісному зв'язку з аудиторними заняттями, супроводжує і доповнює їх;
- застосування різних форм контролю ЗУН студентів, що дозволяє перевірити, чи досягли студенти цілей навчання. Неабияке значення при цьому відіграє експертна робота випускників, приміром SWOT-аналіз політик ЄС;
- контроль якості прирощеного педагогічного продукту. Здійснюється шляхом порівняння застосування тестів у контрольній та експериментальній групах.

Члени кафедри європейської інтеграції глибоко переконані, що принципи науковості у викладанні слід розуміти не тільки як такий, що передбачає залучення економічного компоненту на своїх заняттях, а й дидактичного, що базується на сучасних досягненнях комплексу психолого-педагогічних наук, успіхи яких у країнах-лідерах Європейського Союзу перетворили викладання не тільки в активний процес кооперації викладача й студента, а й дозволили створити й комерціалізувати освітній продукт економічного університету.

Шевченко О. Л., канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов факультету МЕіМ

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ АСПЕКТІВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ

Багато хто вважає, що знання іноземної мови дозволяє успішно спілкуватися із зарубіжними партнерами, навчатися або працювати за кордоном, і це до певної міри справедливо. Але якщо необхідно встановити більш глибокі відносини як на побутовому, так і на діловому рівні, то зробити це важко без вивчення питань міжкультурної комунікації. Знання міжкультурних особливостей дозволяє зробити процес комунікації на міжнародному рівні більш гнучким та цілеспрямованим за рахунок розуміння та урахування відмінностей менталітету представників різних культур.

Останнім часом лінгвістичні дослідження в сфері міжкультурної комунікації проходять в основному в межах, соціолінгвісти-